PERNISS, P.M.; PFAU, R.; STEINBACH, M. (ed.). ***Visible Variation. Comparative Studies on Sign Language Structure***.
Berlin – New York : Mouton de Gruyter, 2007. 403 s. ISBN 978-3-11-019578-1.

PIZZUTO, E.; PIETRANDREA, P; SIMONE, R. (ed.). ***Verbal and Signed Languages. Comparing Structures, Constructs and Methodologies***.
Berlin – New York : Mouton de Gruyter, 2007. 350 s. ISBN 978-3-11-019585-9.

Dvě publikace z okruhu lingvistiky znakových jazyků, které jsou nyní k dispozici také v České republice, dokládají, jak se pohled lingvistů na znakové jazyky v posledním období proměňuje, resp. jak už se, aspoň zčásti, proměnil. Víc než kdykoliv předtím se totiž v rámci strukturního pohledu na znakové jazyky zohledňují „vztahy": vztahy mezi různými znakovými jazyky (sb. *Visible Variation*) i vztahy mezi jazyky znakovými a jazyky mluvenými (sb. *Verbal and Signed Languages*). Oba sborníky vycházejí v prestižních lingvistických řadách nakladatelství Mouton (*Empirical Approaches to Language Typology* a *Trends in Linguistics*). To už samo o sobě opět stvrzuje dobře známou skutečnost: lingvistika znakových jazyků je integrální a respektovanou součástí současné lingvistiky – mj. i proto, že už více než půlstoletí přispívá k rozšiřování a prohlubování poznatků o přirozeném jazyce.

Sborník *Visible Variation. Comparative Studies on Sign Language Structure* obsahuje 11 studií. Všechny (ať už jsou vztaženy k těm strukturním rysům, které jsou znakovým jazykům společné, anebo k tomu, čím se stavba různých znakových jazyků liší) chtějí přispět k propracování typologie znakových jazyků. Příspěvky věnované porovnávání konkrétních znakových jazyků jsou rámovány dvěma studiemi zaměřenými obecněji: dílčí poznatky o jednotlivých znakových jazycích jsou v nich zasazeny do širšího kontextu. Úvodní studie (*Can't you see the difference? Sources of variation in sign language structure*, s. 1-34) podává výčet témat z oblasti fonologie, morfologie, slovotvorby a syntaxe, která se srovnávacímu studiu znakových jazyků nabízejí; studie závěrečná (*The possible range of variation between sign languages: Universal Grammar, modality, and typological aspects*, s. 341-383) pak kotví lingvistiku znakových jazyků v teoretickém rámci současné lingvistiky hlavního proudu a postihuje ty faktory, které variantnost jazykových prostředků a postupů v znakových jazycích zakládají. Dvě další studie (o mluvních komponentech v americkém znakovém jazyce, s. 35-61 a o záporu v jordánském znakovém jazyce, s. 103-128) se sice primárně soustřeďují na jazykové prostředky a postupy pouze jednoho znakového jazyka, staví ale základ pro další možné srovnávání – a ani zde nechybí dílčí vhled do znakových jazyků jiných. Převaha prací

zařazených do sborníku pak srovnává dva nebo více znakových jazyků – na jejich materiálu jsou kladeny otázky na povahu osobních zájmen první osoby plurálu (s. 63-101), probrán je větný zápor, zvl. v souvislosti s modálními slovesy (s. 129-161), problémy slovosledu (s. 163-205), tázací výrazy (s. 207-244), vyjadřování modality (s. 245-278), změny perspektivy, zvl. v narativních textech (s. 279-302) a procesy gramatikalizace (s. 303-339). Jazykový materiál je čerpán ze znakových jazyků zkoumaných už zhruba půlstoletí a do značné míry prozkoumaných (znakový jazyk americký, britský apod.), i ze znakových jazyků, jejichž popis je na samém začátku (např. chorvatský znakový jazyk); předmětem popisu jsou znakové jazyky „s historií" (např. americký znakový jazyk) i znakový jazyk velmi „mladý" (vznik nikaragujského znakového jazyka se datuje do 80. let 20. stol.). Podrobnější informace se přitom vztahují k dvanácti znakovým jazykům (americký, britský, jordánský, katalánský, německý, australský, vlámský, irský, chorvatský, rakouský, irský, nikaraguajský); okrajově jsou sem ovšem zahrnuty (do různých studií v různé míře) dílčí poznatky o čtyřicítce znakových jazyků dalších (český znakový jazyk je zmíněn v souvislosti s převážným užíváním dvouruční prstové abecedy). Sborník jako celek (opatřený ještě rejstříkem všech znakových i mluvených jazyků, o nichž se píše, rejstříkem klíčových slov, zásadami notace a seznamem přispěvatelů) naznačuje jednu podstatnou vlastnost, charakteristickou pro typ znakového jazyka: totiž že vlivem vizuálně motorické existence jsou mezi různými znakovými jazyky (alespoň mezi těmi doposud popsanými) menší rozdíly, než jsou rozdíly mezi různými jazyky mluvenými. Takový poznatek je pro vypracování typologie znakových jazyků (lingvistika k ní soustavněji směřuje od konce 90. let 20. stol.) svým způsobem zásadní.

Typologické rysy znakových jazyků vyvstávají samozřejmě také v jejich konfrontaci s jazyky mluvenými. O takový kontrastivní pohled je opřen sborník *Verbal and Signed Languages* (zahrnuje příspěvky ze stejnojmenného mezinárodního kolokvia, konaného v Římě v r. 2004; vybaven je seznamem přispěvatelů, věcným a jmenným rejstříkem a rejstříkem jazyků): cílí přitom k hlubšímu porozumění vztahu mezi jazyky znakovými (*signed*) a jazyky mluvenými (*verbal*)[1]. S tímto cílem spojené vybrané otázky jsou zpracovány v úvodu a v jedenácti studiích; ty jsou rozčleněny do čtyř tematických okruhů. První z nich

[1] Termín *verbal*, který zde má reflektovat skutečnost, že předmětem zájmu je jak mluvená, tak psaná forma většinových jazyků, nepovažuji za úplně šťastný, zvláště ne v opozici *verbal* x *signed*; ta totiž může naznačovat (i když tomu tak ve skutečnosti není), že znakový (*signed*) jazyk se z přirozeného, verbálního jazyka vyčleňuje. Je ovšem třeba přiznat, že termín pokrývající jak mluvenou, tak psanou formu většinových jazyků, se hledá velmi těžko.

(s. 13-56) zahrnuje oblasti zkoumané již delší dobu, totiž ikoničnost, arbitrárnost, lineárnost a simultaneitu, druhý (s. 59-167) řeší problém jednotek a rovin analýzy jazyka, třetí (s. 171- 272) otázky gramatických kategorií a sémantiky, čtvrtý (s. 275-338) se zaměřuje na prostředky textové soudržnosti. Většina studií se přitom vedle kontrastivního popisu vybraných jazykových prostředků, resp. postupů v nějaké míře věnuje také metodologii – kladeny jsou např. otázky po totožnosti vs. rozdílnosti přístupů k rozdílnému jazykovému materiálu, po způsobu jeho popisu, jeho analýzy a interpretace – a zákonitě také otázky po povaze metajazyka, který by byl jazykovému materiálu adekvátní. Některé otázky rozdílných nebo shodných rysů znakových a mluvených jazyků ve sborníku zpracované už byly řešeny i v dřívějších pracích – nebo v nich byly alespoň pojmenovány jako otázky hodné pozoru (problém gramatikalizace gest, závislost existence gramatických kategorií na způsobu existence jazyka, specifičnost metaforického kódování ve znakových jazycích, povaha prostředků realizujících soudržnost textu v souvislosti s typy prostoru, otázka podstaty textu vůbec), zde se ovšem zhusta nazírají z nových úhlů pohledu. Úvahy o znakových jazycích (resp. o jejich kontrastivním nazírání) ale sborník také rozšiřuje kladením otázek nových, takových, které doposud stály spíše v pozadí (byť je nutně musel reflektovat každý, kdo o vztahu znakových a mluvených jazyků uvažoval). Nemýlím-li se, je zde poprvé silně akcentována otázka formy (psané vs. mluvené) většinového jazyka, v kontrastu s nímž je příslušný jazyk znakový nahlížen. Má se za to (srov. zvl. studii *Linguistic units in signed and verbal languages*, s. 81-106), že pro výzkum a studium znakových jazyků mohou být s výhodou užity zvláště ty metody a postupy, které jsou užívány při výzkumu a popisu většinového jazyka v jeho formě mluvené. Podobně jako komunikace ve znakových jazycích je totiž i komunikace mluvenou formou většinového jazyka komunikací „z očí do očí" (*face to face communication*), na níž se podílejí vedle prostředků přirozeného jazyka i prostředky parajazykové (např. intonace, důraz) a nejazykové (např. gesta, mimika). V souvislosti s tím (a s posuny zájmů současné lingvistiky směrem ke komunikaci a textu) se tak jinak vyjevuje tradiční protiklad lineárnosti (spojované s jazyky mluvenými) a simultánnosti (spojované s jazyky znakovými): parajazykové a nejazykové prostředky se i v komunikaci většinové totiž vrství na prostředky jazykové simultánně; navíc právě zohlednění parajazykových a nejazykových prostředků umožňuje jinak nahlížet i ikoničnost většinových jazyků. Potud názory publikované ve sborníku. Nutno ovšem dodat (a snad i zdůraznit), že simultánnost je v případě mluveného jazyka záležitostí parolovou (spojenou s užitím jazyka), a nikoliv (tak jako v jazycích znakových) inherentním rysem organizace jazykového systému (langue). To by při úvahách tohoto typu mělo být vzato v úvahu; už samo vyslovení

jistého vyhraněného názoru je ale samozřejmě cenné.

Oba sborníky jsou pro lingvistiku znakových jazyků užitečné: přispívají k hlubšímu poznání znakových jazyků, poukazují k posunům, k nimž v lingvistice znakových jazyků (pokud jde o předmět jejího zkoumání i o volbu metodologie) v současné době dochází, a nastolují otázky, které by si zasloužily pozornost i v souvislosti se znakovým jazykem českým.

Alena Macurová

KANTOR, J.; LIPSKÝ, M.; WEBER, J. ***Základy muzikoterapie.*** Praha : Grada Publishing, a. s., 2009. ISBN 978-80-247-2846-9.

Hudba je neoddělitelnou součástí našeho života a je také důležitým prvkem v procesu léčby, stabilizace a především podpory. Muzikoterapie má mocnou sílu, kterou drží terapeut spolu s klientem v rukou. Jejich společná cesta je korigována určitými pravidly a inspirována mnoha oblastmi terapeutických přístupů. Cesta nebývá vždy jednoduchá a mocnost síly muzikoterapie může pod vedením neodborného terapeuta klientům i nenávratně ublížit. Proto informovat o cestách muzikoterapie každého, kdo se o ni zajímá, je velice důležité. Zřejmě i tento důvod vedl autory k napsání publikace *„Základy muzikoterapie"*. V České republice je citovaná jediná kniha tohoto formátu, která informuje čtenáře o veškerých aspektech muzikoterapie. Proto hned na úvod autorům náleží patřičné poděkování za jejich vůli přiblížit zájemcům obor, který je v dnešní době častým nápomocným prvkem pro osoby, které tuto podporu potřebují.

Autoři přibližují muzikoterapii jakožto obor, který má právoplatné a velmi důležité místo v terapeuticko-formativních přístupech. Hlavním autorem je Jiří Kantor – muzikoterapeut, speciální pedagog, u něhož se zrodila myšlenka podat ucelenou muzikoterapeutickou koncepci, vydanou v České republice. Dalšími autory jsou Matěj Lipský – muzikoterapeut, psycholog a hudebník a Jana Weber – diplomovaná muzikoterapeutka MT-BC (= *Music Therapist Board Certified, USA*), členka americké muzikoterapeutické asociace AMTA. Svými neméně důležitými články přispěli i čeští muzikoterapeuti Katarína Grochalová a Tomáš Procházka.

Kniha je rozdělena do čtrnácti kapitol. Důležitou součást tvoří také přílohy, které mohou posloužit především těm, kteří mají o muzikoterapii zvýšený zájem. Zároveň se dotýkají i zahraničních autorů a jejich koncepcí.

První kapitola uvádí čtenáře do oblasti muzikoterapie, podává její vymezení a charakteristiky. Definic muzikoterapie je celosvětově celá řada, proto nelze toto široké spektrum celkově postihnout. Hlavními aktéry muzikoterapeutického procesu jsou muzikoterapeut a klient,